

Immigratie- en Naturalisatiedienst
Ministerie van Justitie en Veiligheid

Directie Dienstverlening, Afdeling Expertise
Team Onderzoek en Expertise Land en Taal (TOELT)

Venezuela || Rapport

Colectivos

Juni 2018

Inhoud

Inleiding.....	2
Summary in English and confidentiality statement	2
1. Wat zijn colectivos.....	4
2. Inzet van de colectivos door de regering	5
3. Opbouw/samenstelling/organisatie	7
4. Welke colectivos zijn er?	9
4.1 De meeste bekende/beruchte colectivos.....	11
4.1.1 Los Tupamaros	11
4.1.2 Alexis Vive	13
4.1.3 Carapaica	14
4.1.4 La Piedrita	14
4.1.5 La Coordinadora Simón Bolívar.....	15
4.1.6 Montaraz.....	16
4.2 Overige colectivos.....	16
4.3 Coalities van colectivos.....	19
5. Gebruikte bronnen	20

Inleiding

Summary in English and confidentiality statement

This report has the aim to give an insight into the structure and activities of *colectivos* – pro-government groups/militias, in Venezuela.

The information contained in this report has been researched, evaluated and analysed with utmost care. However, this document does not claim to be exhaustive. If a particular event, person or organisation is not mentioned in the report, this does not mean that the event has not taken place or that the person or organisation does not exist.

The content of this report is confidential and may not be shared outside the scope of the Member States Immigration authorities that are fully authorized for the EASO COI-portal. The sources used to write the report are however all public.

Doel

Dit rapport is opgesteld om inzicht te geven in de activiteiten, de structuur en de aanwezigheid van de (burger)organisaties bekend als ‘colectivos’.

Indeling van dit rapport

In hoofdstuk 1 wordt een korte beschrijving gegeven van het fenomeen *colectivos*. Hoofdstuk 2 geeft inzicht in hun activiteiten terwijl hoofdstuk 3 een algemene uitleg geeft over hun organisatiestructuren. In hoofdstuk 4 wordt een (niet uitputtend) overzicht gegeven van welke *colectivos* er zijn – hoe ze heten, de leiders, activiteiten, in welke gebieden ze met namen functioneren, etc. – per *colectivo*. De bronnen die gebruikt zijn om dit rapport samen te stellen worden in alfabetische volgorde weergegeven in hoofdstuk 5.

Disclaimer

Dit rapport is niet openbaar, maar bestemd voor intern gebruik. Het is nadrukkelijk niet de bedoeling om de in dit rapport opgenomen informatie integraal aan derden beschikbaar te stellen. De in dit rapport opgenomen informatie kan echter wel gebruikt worden in een voornemen, beschikking of ander openbaar (proces) stuk. In dat geval dient echter verwezen te worden naar de in dit rapport genoemde achterliggende, oorspronkelijke bronnen. Het is niet de bedoeling naar dit rapport of naar TOELT te verwijzen als uitgevende instantie. Verwijs alleen naar de hier opgevoerde bronnen.¹

Dit rapport is geschreven aan de hand van de Gemeenschappelijke EU-richtlijnen voor het verwerken van feitelijke landeninformatie (Common EU-guidelines for processing factual COI, april 2008). Het is samengesteld op basis van zorgvuldig geselecteerde, openbaar toegankelijke bronnen. Elke bron is vermeld middels een referentie. Alle hier gepresenteerde informatie (met uitzondering van voor de hand liggende feiten) is gecrosschecked met andere bronnen tenzij dit anders is vermeld in de tekst.

Alle geleverde informatie is met uiterste zorg onderzocht, geëvalueerd en verwerkt binnen een beperkte tijdsspanne.

¹ De voetnoten bevatten beknopte verwijzingen. Door op de titel te klikken in de voetnoot wordt de lezer direct naar de oorspronkelijke bron geleid. Volledige titelbeschrijvingen met internetadressen zijn te vinden in de lijst van geraadpleegde bronnen aan het einde van de tekst.

TOELT pretendeert niet dat dit document volledig is en ook niet uitsluitend te geven voor wat betreft de waarde van een aanvraag voor een vluchtelingenstatus of asiel. De gepresenteerde informatie is niet per se een weerspiegeling van de mening van TOELT.

Indien bepaalde gebeurtenissen, personen of organisaties niet in dit rapport worden genoemd, betekent dit niet dat de gebeurtenis niet heeft plaatsgevonden of dat de persoon of organisatie niet bestaat, alleen dat deze niet zijn teruggevonden in openbare bronnen. In deze gevallen wordt aangeraden contact op te nemen met TOELT.

Ook bij twijfel over bronnen, brongebruik of inhoud, of indien u nadere achtergrondinformatie wenst, kunt u altijd contact opnemen met TOELT. Zie het Intranet voor actuele informatie over de landenspecialisten. Via de interne mail is TOELT ook centraal bereikbaar op naam van 'intern mailadres'.

Spelling

Bij twijfel over gebruik van namen en spelling kan contact worden opgenomen met Team Onderzoek en Expertise Land & Taal.

Artikel 1F

Deze rapportage bevat informatie die in een individuele zaak kan dienen als aanwijzing dat artikel 1F van het Vluchtelingenverdrag op de betrokken vreemdeling van toepassing is. Voor een nadere toelichting op de categorieën en de te volgen werkwijze kunt u mailen naar "%Asiel intern mailadres".

In dit rapport wordt niet ingegaan op 1F-gerelateerde activiteiten door de *colectivos*. Rapporten die wel aandacht hieraan besteden zijn o.a.:

- HRW (Human rights Watch), *Crackdown on dissent: Brutality, Torture, and Political Persecution in Venezuela*, november 2017 te vinden op:
https://www.hrw.org/sites/default/files/report_pdf/venezuela1117web_0.pdf
- OHCHR (Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights), *Human rights violations and abuses in the context of protests in the Bolivarian Republic of Venezuela from 1 April to 31 July 2017*, augustus 2017 te vinden op:
http://www.ohchr.org/Documents/Countries/VE/HCReportVenezuela_1April-31July2017_EN.pdf

1. Wat zijn colectivos

De term *colectivos* werd in Venezuela lange tijd gebruikt om een breed scala aan sociale organisaties mee aan te duiden, actief op lokaal niveau.² Deze organisaties werden opgericht om gemeenschappen te ondersteunen en, in sommige gevallen, om het overheidsbeleid te implementeren in de gemeenschap.³ Het ging om organisaties die zich onder ander bezighielden met onderwijs, milieu, rechten van de vrouw en organisaties voor werknemers.⁴

In 2014 – toen demonstraties tegen de regering gewelddadig werden neergeslagen, veranderde de manier waarop de term *colectivos* gebruikt werd. De term werd vanaf dat moment met name gebruikt om gewapende (gemotoriseerde) pro-regering *colectivos* aan te duiden die door de regering worden ingezet en die zich o.a. schuldig maken aan aanvallen op demonstranten, toeschouwers of mensen die verdacht worden tegen de regering te zijn.⁵ Echter, veel van deze organisaties maakten en maken geen gebruik van geweld en oefenen nog de functies uit van een sociale organisatie in het huidige Venezuela.⁶

In 2017 gaven oppositieleiders aan dat *colectivos* in hun ogen paramilitaire organisaties waren. De Venezolaanse openbare aanklager definieerde *colectivos* als ‘groepen gewapende burgers die buiten de wet opereren’. De overheid stelde dat *colectivos* met name sociale organisaties waren die zich inzetten voor de verbetering van het onderwijs en de productie, zoals bedacht door Hugo Chavez^{7,8}

Volgens *InSight Crime*, een stichting die onderzoek doet naar georganiseerde criminaliteit in Latijns Amerika en het Caribisch gebied, zijn er sinds 2002 twee soorten gewapende *colectivos* actief in Venezuela:

- *colectivos territoriales armados*: gewapende *colectivos* die de controle uitoefenen over specifieke delen/gebieden; en
- *bandas motorizadas*: naam voor gemotoriseerde *colectivos* die niet echt gestructureerd of territoriaal zijn maar die wel de volledige steun krijgen van de regering. Deze groep heeft ook de bijnaam “*caballos de hierro*” (ijzeren paarden, NB: in de Engelse versie van het artikel wordt het vertaald als “*iron knights*”).

² HRW, [Crackdown on dissent](#), november 2017, p. 20; NYT, [Armed Civilian Bands in Venezuela Prop Up Unpopular President](#), 22 april 2017

³ HRW, [Crackdown on dissent](#), november 2017, p. 20; OHCHR, [Human rights violations and abuses in the context of protests in the Bolivarian Republic of Venezuela from 1 April to 31 July 2017](#), augustus 2017, p. 29

⁴ HRW, [Crackdown on dissent](#), november 2017, p. 20; Telesur, [Colectivos venezolanos: representantes del Poder Comunal y Popular](#), 13 februari 2014

⁵ HRW, [Crackdown on dissent](#), november 2017, p. 20; Infobae, [Los 5 colectivos chavistas más temidos por la población civil de Venezuela](#), 29 april 2017

⁶ HRW, [Crackdown on dissent](#), november 2017, p. 20; BBC Mundo, [Qué son los colectivos y cómo operan para "defender la revolución bolivariana" en Venezuela](#), 7 juli 2017; OHCHR, [Human rights violations and abuses](#), augustus 2017, p. 29; InSight Crime, [Venezuela National Assembly Targets Pro-Govt 'Colectivos'](#), 26 april 2017

⁷ Chavez had de *colectivos* opgericht als sociale organisaties die zijn visie zouden uitdragen en die konden worden ingezet om de arme wijken van Venezuela te transformeren. Bron: NYT, [Armed Civilian Bands in Venezuela Prop Up Unpopular President](#), 22 april 2017

⁸ BBC Mundo, [Qué son los colectivos y cómo operan para "defender la revolución bolivariana" en Venezuela](#), 7 juli 2017

⁹ InSight Crime, [Protestas de la oposición serán respondidas con colectivos](#), 1 november 2016

Voor een aantal nieuw opgerichte/opkomende *colectivos* zou de socialistische ideologie niet meer dan een façade zijn die wordt gebruikt om hun werkelijke doel – het uitvoeren van criminele activiteiten, en dan met name afpersing, te verbergen.¹⁰

2. Inzet van de colectivos door de regering

Onder president Chavez werden de *colectivos* ingezet om zijn ideeën omtrent de Bolivariaanse Revolutie te promoten en uit te voeren.¹¹ Begin 2014 werd de inzet van (een aantal) *colectivos* drastisch veranderd. Ze waren er niet meer om een politieke gedachtegang te bewaken maar sommige *colectivos* werden door de regering ingezet om de oppositie te onderdrukken. Een aantal *colectivos* veranderden in een soort veiligheidsdienst of paramilitaire groep die voor het regime werkte en werkt.¹² Echter, niet alle *colectivos* laten zich door de regering gebruiken.¹³

Colectivos worden door de regering van president Maduro onder andere ingezet als een belangrijk onderdeel van de verkiezingscampagne. Ze worden gebruikt om op het laatste moment kiezers te bewegen om voor een bepaalde richting te kiezen – volgens critici onder andere door het intimideren van tegenstanders.¹⁴ Ook worden ze ingezet als ontregelende factoren bij anti-regeringsdemonstraties en om leden van de oppositie lastig te vallen, te intimideren en of te bedreigen.¹⁵ Verder worden *colectivos* ingezet bij arbeidsconflicten met vakbonden, studentendemonstraties op universiteitscampussen – overal waar conflicten plaatsvinden tussen de regering en burgers, daar worden tegenwoordig *colectivos* door de regering ingezet om de kant van de oppositie te ontregelen.¹⁶

Colectivos worden tegenwoordig in een negatief licht gezien vanwege het gebruik van geweld en andere mensenrechtenschendingen tijdens hun optreden voor de regering. Leden van de *colectivos* gooien met traangasgranaten en schieten (in de lucht) om bijvoorbeeld demonstranten uit elkaar te drijven. Vaak onder het toezicht van de veiligheidsdiensten of in samenwerking met hen.¹⁷ Tijdens demonstraties of andere ongeregelde heden waarbij *colectivos* een rol spelen gaan leden van de *colectivos* regelmatig over tot activiteiten die volgens de Venezolaanse wet alleen zijn voorbehouden aan leden van de veiligheidsdiensten. Zo voeren leden van *colectivos* arrestaties uit van opposanten en/of demonstranten, terwijl zij deze bevoegdheid niet hebben volgens de wet. De gearresteerde personen worden daarna wel overgedragen aan de politie of leden van de GNB (*Guardia Nacional Bolivariana* –

¹⁰ InSight Crime, [Opposition Protests Will Be Met With Colectivos: Venezuelan VP](#), 28 oktober 2016

¹¹ Infobae, [Los 5 colectivos chavistas más temidos por la población civil de Venezuela](#), 29 april 2017; NYT, [Armed Civilian Bands in Venezuela Prop Up Unpopular President](#), 22 april 2017

¹² Infobae, [Los 5 colectivos chavistas más temidos por la población civil de Venezuela](#), 29 april 2017; HRW, [Crackdown on dissent](#), november 2017, p. 20; NYT, [Armed Civilian Bands in Venezuela Prop Up Unpopular President](#), 22 april 2017

¹³ InSight Crime, [Venezuela's Leftist Collectives: Criminals or Revolutionaries?](#), 24 november 2014

¹⁴ Reuters, [Venezuela violence puts focus on militant 'colectivo' groups](#), 13 februari 2014; InSight Crime, [The Big Winner in Venezuela Elections? Organized Crime](#), 16 oktober 2017

¹⁵ Reuters, [Venezuela violence puts focus on militant 'colectivo' groups](#), 13 februari 2014; NYT, [Armed Civilian Bands in Venezuela Prop Up Unpopular President](#), 22 april 2017; ICG, [Power without the People: Averting Venezuela's Breakdown](#), 19 June 2017, p. 9

¹⁶ NYT, [Armed Civilian Bands in Venezuela Prop Up Unpopular President](#), 22 april 2017

¹⁷ HRW, [Crackdown on dissent](#), november 2017, p. 20; Infobae, [Los 5 colectivos chavistas más temidos por la población civil de Venezuela](#), 29 april 2017; NYT, [Armed Civilian Bands in Venezuela Prop Up Unpopular President](#), 22 april 2017; El Tiempo, ['Colectivos', brazo civil de represión chavista en un mes de protestas](#), 30 april 2017

een onderdeel van het leger). De veiligheidsdiensten worden er dan ook van beschuldigd dat ze zouden samenwerken zouden met de *colectivos* en omgekeerd.¹⁸

Maar er zou ook sprake zijn van vijandelijkheden tussen veiligheidsdiensten en *colectivos*. Zo zou de politie de *colectivos* zien als groeperingen die taken van de politie overnemen/toe eigenen. Maar ook als een gevaarlijke vijand doordat – voordat de *colectivos* door de regering werden ingezet, zij de bevolking verdedigden tegen acties van de politie en overige veiligheidsdiensten. Meestal ging dit met grof geweld.¹⁹

De manier waarop de *colectivos* hun taken voor de regering uitvoeren heeft ertoe geleid dat president Maduro en zijn regering met een probleem zitten. Officieel wil de regering niet gezien worden als een instantie die geweldgebruik tegen de oppositie een goed idee vindt/goedkeurt.²⁰ De regering zelf houdt vol dat zij niks te maken heeft met de inzet en het optreden van de diverse *colectivos* ondanks dat er sterke aanwijzingen zijn voor het tegendeel in de vorm van foto's en de manier waarop de veiligheidsdiensten met hen schijnen te samenwerken.²¹ Maar de regering Maduro heeft nooit serieuze pogingen ondernomen om de *colectivos* te ontwapenen en heeft geweldmisbruik door de *colectivos* altijd getolereerd.²²

Op 24 mei 2017 maakte het OM bekend dat er een onderzoek zou worden gestart naar o.a. de criminele activiteiten van 165 gewapende burgermilities.²³ (NB: op 17 augustus 2017 heeft de procureur generaal Luisa Ortega Diaz het land verlaten nadat zij was uit haar ambt gezet.²⁴)

Op 1 maart 2018 veroordeelde de Venezolaanse minister van Defensie het bestaan van gewapende *colectivos*. Hij verklaarde dat (enkele van) de gewapende *colectivos* het begrip "Boliviaanse Revolutie" totaal verkeerd interpreteerden. De 'revolutie' zou nooit bedoeld hebben dat wapens zouden worden ingezet om de revolutie te verdedigen.²⁵

Plan Zamora

Op 18 april 2017 kondigde president Maduro de inwerkingtreding aan van Plan Zamora. Een strategisch plan om het functioneren van het land, de veiligheid ervan, de interne orde en sociale integratie te waarborgen. Onder dit plan konden de diverse veiligheidsdiensten, milities en burgerbewegingen (= de *colectivos*) gezamenlijk worden ingezet tijdens onder andere demonstraties. Ook kregen de diverse diensten en groeperingen uitgebreide bevoegdheden om de orde en rust in het land te bewaren.²⁶

¹⁸ HRW, [Crackdown on dissent](#), november 2017, p. 4, 20, 51; OHCHR, [Human rights violations and abuses](#), augustus 2017, p. 30

¹⁹ InSight Crime, [Venezuela's Leftist Collectives: Criminals or Revolutionaries?](#), 24 november 2014

²⁰ idem

²¹ ICG, [Power without the People: Averting Venezuela's Breakdown](#), 19 June 2017, p. 9

²² InSight Crime, [Venezuela's Leftist Collectives: Criminals or Revolutionaries?](#), 24 november 2014

²³ El Pitazo, [Video – Fiscal Ortega Díaz: 'A Pernaleta lo impactó una bomba lacrimógena'](#), 24 mei 2017

²⁴ Telegraph, [Deposed Venezuelan prosecutor Luisa Ortega flees country in dramatic speedboat journey](#), 19 augustus 2017

²⁵ El Nacional, [Padrino López condenó existencia de colectivos armados](#), 1 maart 2018; NTN24, [Ministro de Defensa de Venezuela condenó existencia de "colectivos armados"](#), 1 maart 2018

²⁶ OHCHR, [Human rights violations and abuses](#), augustus 2017, p. 8; El Confidencial, [Qué es el Plan Zamora, el "operativo antiqolpista" decretado por Nicolás Maduro](#), 19 april 2017

3. Opbouw/samenstelling/organisatie

Colectivos zouden regelmatig te kampen hebben met afsplitsingen en onderverdelingen waardoor de structuur en het ledenaantal redelijk fluïde zijn.²⁷

Iedere *colectivo* heeft zijn eigen leider(s), gedragscodes, kledingvoorschriften en vaak een eigen vlag. Het aantal leden varieert tussen de 50 en honderd. Hun gebieden worden afgebakend door muurschilderingen en strijdkreten²⁸, vlaggen²⁹, en het dragen van bepaalde kleding (ze hebben hun eigen kledingvoorschriften). Leden die de titel 'militant' hebben binnen een *colectivo* zijn leden die hun hele leven wijden aan de strijd en zij zijn 24 uur per dag, 365 dagen per jaar in dienst van de *colectivo*.³⁰

Veel *colectivos* hebben/beheren eigen Twitter- en Facebookaccounts, blogs, internetpagina's, radio- en televisiezenders en kranten. Via de media brengen ze o.a. berichten uit over hun activiteiten en om oproepen te doen.³¹

De meeste *colectivos* werken samen met de overheid om sociale programma's uit te voeren en het promoten van politieke activiteiten.³² *Colectivos* organiseren o.a. naschoolse activiteiten voor kinderen, zomerkampen voor kinderen, poppenkastvertoningen, drugafkickprogramma's, sportevenementen en koffieochtenden voor gepensioneerd. ³³ Sommige *colectivos* controleren de activiteiten in de arme wijken van steden, waarbij zij o.a. beslissen wie subsidie krijgen van de regering en wie niet.³⁴

De *colectivos* werken onderling niet samen, er heerst vooral grote onderlinge rivaliteit en regelmatig vechten ze tegen elkaar voor de controle over (delen van) een gebied, gebouwen en/of instanties (scholen, ziekenhuizen, winkels, etc.).³⁵

In de wijk/parochie³⁶ *23 de Enero* van de hoofdstad Caracas houden de aanwezige *colectivos* zich bezig met de beveiliging en de openbare orde van de wijk.³⁷ De *colectivos* hebben in hun gebied overal (bewakings)camera's hangen om alle activiteiten in hun wijk in de gaten te houden.³⁸ 's Avonds worden de wegen afgezet en bewaakt door leden van de *colectivos*, auto's worden tegengehouden en de pas-

²⁷ Al Jazeera, [Armed Venezuelans fear 'Syria scenario'](#), 24 februari 2014

²⁸ Reportero 24, [23 de Enero: 14 "colectivos" se reparten la parroquia caraqueña](#), 23 november 2014; Norman, Kajsa, *A hero's curse*, 2017, p. 210

²⁹ Reportero 24, [23 de Enero: 14 "colectivos" se reparten la parroquia caraqueña](#), 23 november 2014

³⁰ Norman, Kajsa, *A hero's curse*, 2017, p. 210, 212

³¹ Reportero 24, [23 de Enero: 14 "colectivos" se reparten la parroquia caraqueña](#), 23 november 2014

³² Norman, Kajsa, *A hero's curse*, 2017, p. 210; Infobae, [Los 5 colectivos chavistas más temidos por la población civil de Venezuela](#), 29 april 2017

³³ Norman, Kajsa, *A hero's curse*, 2017, p. 210; Infobae, [Los 5 colectivos chavistas más temidos por la población civil de Venezuela](#), 29 april 2017; Reuters, [Venezuela violence puts focus on militant 'colectivo' groups](#), 13 februari 2014

³⁴ OHCHR, [Human rights violations and abuses](#), augustus 2017, p. 29

³⁵ Infobae, [Los 5 colectivos chavistas más temidos por la población civil de Venezuela](#), 29 april 2017; Reportero 24, [23 de Enero: 14 "colectivos" se reparten la parroquia caraqueña](#), 23 november 2014; RunRun, [La fuerza de los colectivos está en la ausencia del Estado](#), 22 juni 2017

³⁶ In een aantal Spaanstalige bronnen wordt de term '*parroquia*' gebruikt wat parochie betekent.

³⁷ Reuters, [Venezuela violence puts focus on militant 'colectivo' groups](#), 13 februari 2014; Reportero 24, [23 de Enero: 14 "colectivos" se reparten la parroquia caraqueña](#), 23 november 2014; IRBC, [Venezuela: Pro-government groups \(also known as colectivos\), including the Tupamaros](#), VEN105785.E, 17 mei 2017

³⁸ InSight Crime, [Venezuela National Assembly Targets Pro-Govt 'Colectivos'](#), 26 april 2017

sagiers ondervraagd.³⁹ Sommige delen van de wijk zijn zelfs verboden verklaard voor de politie om te betreden – zij moeten eerst toestemming vragen aan de *colectivo*.⁴⁰

De *colectivos* financieren hun activiteiten op verschillende manieren. Zij worden bijvoorbeeld door de regering gefinancierd middels hun sociale activiteiten voor de gemeenschap. De regering levert ook goederen aan de *colectivos* voor hun culturele projecten en voor voedselverstrekkingen.⁴¹ Een andere bron van inkomsten zijn criminele activiteiten zoals drugs, stelen van auto's, ontvoeringen en het afpersen van personen en bedrijven.⁴² Verder verdienen bepaalde *colectivos* geld door het aannemen van moordopdrachten⁴³ – voor een bepaalde bedrag (de hoogte wordt bepaald door het belang/de positie van het slachtoffer en de prijs van munitie) nemen zij de opdracht aan.⁴⁴ Meerdere *colectivos* in Caracas exploiteren casino's – een activiteit die volgens de wet verboden is in Venezuela.⁴⁵ Echter niet alle *colectivos* houden zich bezig met criminele activiteiten, sommige blijven opereren als de sociale organisaties zoals ze oorspronkelijk bedoeld waren;⁴⁶ en financieren zichzelf door o.a. op legale wijze boekwinkels te runnen.⁴⁷ Andere *colectivos* laten individuele leden werken als bodyguard voor publieke figuren.⁴⁸

De relatie tussen *colectivos* en de regering varieert per *colectivo*. Veel van hen hebben helemaal geen relatie met de overheid, anderen laten zich inzetten voor bepaalde doeleinden maar beslissen zelf of ze dit doen of niet. Officieel maken *colectivos* geen onderdeel uit van de regering en hoeven zij ook geen verantwoording af te leggen aan de regering.⁴⁹

Leden van *colectivos* in Caracas, die door de regering worden ingezet om demonstraties te ontregelen, demonstranten te intimideren en/of te arresteren kleden zich voornamelijk in het zwart, de gezichten bedekt en gebruiken motoren om zich voort te bewegen.⁵⁰

Een aantal van de *colectivos* zijn zwaar bewapend en hebben automatische geweren van Russische oorsprong (AK), machinegeweren, fragmentatiegranaten en traangasgranaten in hun bezit.⁵¹ Volgens de *colectivos* zou dit nodig zijn omdat ze niet alleen de Bolivariaanse revolutie moeten verdedigen maar ook omdat ze verantwoordelijk zijn voor de veiligheid van hun gebied. De oorsprong van de wapens is niet bekend. Wel gaan er geruchten dat de regering deze zou leveren, maar dit is nooit bewe-

³⁹ Reuters, [Venezuela violence puts focus on militant 'colectivo' groups](#), 13 februari 2014; InSight Crime, [Venezuela National Assembly Targets Pro-Govt 'Colectivos'](#), 26 april 2017

⁴⁰ ICG, [Violence and Politics in Venezuela](#), 17 augustus 2011, p. 18; El Comercio, [Los Tupamaro, la fuerza de choque del chavismo](#), 12 februari 2014

⁴¹ Infobae, [Los 5 colectivos chavistas más temidos por la población civil de Venezuela](#), 29 april 2017

⁴² ICG, [Power without the People: Averting Venezuela's Breakdown](#), 19 June 2017, p. 9; Infobae, [Los 5 colectivos chavistas más temidos por la población civil de Venezuela](#), 29 april 2017; NYT, [Armed Civilian Bands in Venezuela Prop Up Unpopular President](#), 22 april 2017; InSight Crime, [The Eight Criminal Armies Supporting Venezuela's Maduro Administration](#), 22 januari 2018

⁴³ InSight Crime, [The Eight Criminal Armies Supporting Venezuela's Maduro Administration](#), 22 januari 2018

⁴⁴ Norman, Kajsas, *A hero's curse*, 2017, p. 210

⁴⁵ InSight Crime, [Venezuela National Assembly Targets Pro-Govt 'Colectivos'](#), 26 april 2017

⁴⁶ idem

⁴⁷ Reuters, [Venezuela violence puts focus on militant 'colectivo' groups](#), 13 februari 2014

⁴⁸ InSight Crime, [Venezuela's Leftist Collectives: Criminals or Revolutionaries?](#), 24 november 2014

⁴⁹ idem

⁵⁰ BBC Mundo, [Qué son los colectivos y cómo operan para "defender la revolución bolivariana" en Venezuela](#), 7 juli 2017

⁵¹ Infobae, [Los 5 colectivos chavistas más temidos por la población civil de Venezuela](#), 29 april 2017; ICG, [Violence and Politics in Venezuela](#), 17 augustus 2011, p. 19

zen.⁵² Andere experts stellen dat de regering de leden voorziet van wapens en politietrainingen.⁵³ Volgens een bron worden de *colectivos* van wapens voorzien door de regering en de leden getraind in 'stedelijke oorlogsvoering' (*urban warfare*) door de Cubanen, guerrillastrijders uit Colombia en van de Baskische ETA.⁵⁴

Ooggetuigen stellen dat sommige leden van *colectivos* politie-uniformen dragen in de door hen gecontroleerde gebieden, vooral als ze geld komen afpersen/innen van winkeliers en burgers.⁵⁵ Volgens een lid van een pacifistische *colectivo* zijn veel leden van de met name gewelddadige *colectivos* (voormalige) politieagenten. Ook zouden deze *colectivos* goede contacten hebben met de veiligheidsdiensten en zouden ze daarom ongestraft kunnen opereren.⁵⁶ *Colectivos* waarvan bekend is dat zij (voormalige) politieagenten als lid hebben en die door de *colectivos* worden ingezet om o.a. burgers te intimideren zijn onder andere *Tres Raíces*, *Frente Francisco de Miranda* en *Alexis Vive*.⁵⁷ *Colectivos* zouden ook veel leden hebben die zelf werkzaam zijn als veiligheidsagenten voor de overheid en/of als lijfwacht voor belangrijke figuren, en deze leden hebben vaak toegang tot mensen die het voor het zeggen hebben binnen de regering.⁵⁸

4. Welke colectivos zijn er?

Eind 2014 werd er een persconferentie georganiseerd door een aantal *colectivos* waarbij een verklaring werd overlegd ondertekend door 260 verschillende (gewapende) *colectivos*.⁵⁹

In de hoofdstad Caracas zijn circa 100 verschillende *colectivos* actief, waarvan ongeveer de helft hun basis hebben in de wijk/parochie⁶⁰ *23 de Enero* en de veiligheid en openbare orde in de wijk helemaal in handen hebben.⁶¹ Twee andere wijken in de hoofdstad waar veel *colectivos* actief zijn, zijn o.a. Catia en San Martín. Deze drie wijken liggen in het westelijke deel van Caracas.⁶² Volgens een onderzoek zou 79% van de *colectivos* in Caracas hun hoofdkwartier/controlegebied in het westelijke deel van de hoofdstad hebben.⁶³ In de wijk Petare, in het oosten van de stad, zijn ook een aantal *colectivos* actief.⁶⁴

⁵² InSight Crime, [Venezuela's Leftist Collectives: Criminals or Revolutionaries?](#), 24 november 2014

⁵³ NYT, [Armed Civilian Bands in Venezuela Prop Up Unpopular President](#), 22 april 2017

⁵⁴ IRBC, [Venezuela: Pro-government groups \(also known as colectivos\), including the Tupamaros](#), VEN105785.E, 17 mei 2017

⁵⁵ RunRun, [La fuerza de los colectivos está en la ausencia del Estado](#), 22 juni 2017

⁵⁶ BBC Mundo, [Qué son los colectivos y cómo operan para "defender la revolución bolivariana" en Venezuela](#), 7 juli 2017

⁵⁷ RunRun, [La fuerza de los colectivos está en la ausencia del Estado](#), 22 juni 2017

⁵⁸ InSight Crime, [Venezuela's Leftist Collectives: Criminals or Revolutionaries?](#), 24 november 2014

⁵⁹ idem

⁶⁰ In een aantal Spaanstalige bronnen wordt de term '*parroquia*' gebruikt wat parochie betekent.

⁶¹ Norman, Kajsa, *A hero's curse*, 2017, p. 210; RunRun, [La fuerza de los colectivos está en la ausencia del Estado](#), 22 juni 2017; Reuters, [Venezuela violence puts focus on militant 'colectivo' groups](#), 13 februari 2014; ICG, [Violence and Politics in Venezuela](#), 17 augustus 2011, p. 17

⁶² El Tiempo, ['Colectivos', brazo civil de represión chavista en un mes de protestas](#), 30 april 2017

⁶³ RunRun, [La fuerza de los colectivos está en la ausencia del Estado](#), 22 juni 2017

⁶⁴ IRBC, [Venezuela: Pro-government groups \(also known as colectivos\), including the Tupamaros](#), VEN105785.E, 17 mei 2017; RunRun, [¿Qué son los Colectivos?](#), 9 oktober 2014

Een aantal *colectivos* hebben ook afsplitsingen in de rest van het land, waaronder bijvoorbeeld de universiteitscampus van Mérida waar een afdeling van de Tupamaros actief zou zijn.⁶⁵ Een andere bron geeft aan dat meerdere *colectivos* actief zijn in Mérida (de belangrijkste universiteitsstad van het land), waaronder in de wijk La Chamita.⁶⁶

Colectivos zijn verder actief in o.a. de staten: Anzoátegui, Aragua, Carabobo, Barinas, Bolívar, Lara, Mérida, Miranda, Monagas, Sucre, Táchira, Vargas en Zulia.⁶⁷ Volgens een expert zouden *colectivos* 10% van alle steden en dorpen in Venezuela onder controle hebben.⁶⁸

Colectivos die actief waren in wijk *23 de Enero* in 2014, waren o.a.: La Piedrita, Salvador Allende, Frente Sergio Rodríguez, Radio 23, Milicia "O", Alexis Vive Carajo, Montaraz, Coordinadora Simón Bolívar, Alí Primera, Frente de Resistencia Tupamaro, Guaicaipuro, José Leonardo Chirinos.⁶⁹

Volgens een bron waren er in 2017 in de verschillende parochies/wijken van Caracas o.a. de volgende *colectivos* actief:⁷⁰

- In ***23 de Enero***: Abril Rojo, Acampa⁷¹, Farabundo Martí, Alexis Vive Carajo, Simón Bolívar, Espacio, Carapaica, Muro de la Dignidad, El Mirado, Los Arbolitos, Frente de Resistencia Tupamaro, Salvador Allende, Juan XXIII, Fabricio Ojeda 21 de Junio, Diego Santana, Omar Pinto, Frente Sergio Rodríguez, La Ladera, Fuerza Comunitaria Ernesto Che Guevara, Frente Comunal Socialista de Transportista, Fuerzas Comunes 4F, Danilo Anderson, Tres Raíces en Foro Rebelde.
- In ***Catía***: Ali Primera, Andrés Eloy Blanco, Boina Roja, Catia Presente, Chirinos, Emilio Vázquez, Cementerio, Frente Defensa Simón Bolívar, Frente Miliciano (de) Sucre, Frente Revolucionario Antimperialista Bolivariano, Socialista Sucre, Frente Francisco de Miranda, Wairara Repano, Sucre 4, Patriota Viva;
- In ***Chacao***: De la Dignidad;
- In ***(La Urbina) Petare***: Sombra;
- In ***Cotiza***: Frente 5 de Marzo;
- In ***Av. Baralt***: Catedral Combativa;
- In ***Centro***: Escudo de la Revolución;
- In ***El Valle Cementerio***: 1ero de Mayo, Divino Niño;
- In ***Candelaria***: Luchadores de Mi Patria, Frente Socialista Los Precursores.

En een overzicht van *colectivos* en gewapende groeperingen actief in 2017 in een aantal parochies in Caracas volgens een andere bron (NB een aantal van de genoemde *colectivos* komen in allebei de bronnen voor in dezelfde wijk, anderen weer niet of juist in andere wijken. Ook is het in dit overzicht niet duidelijk welke de gewapende groeperingen zijn. Vaak worden deze door bronnen *colectivos* genoemd omdat de scheidingslijn tussen de twee niet duidelijk is):⁷²

- ***23 de Enero***: La Piedrita, Alexis Vive, Montaraz, Miranda, José Leonardo Chirinos, Mirador, Fundación Hijos de Chávez, Los Tupamaros, El Rey, Leonardo José Pirela, Real 23, Chávez Vive, Cine Popular Venezuela 23 de Enero, Frente-Nacional, Oswaldo Arenas, Nuevo Horizonte, Waraira Repano;

⁶⁵ ICG, *Violence and Politics in Venezuela*, 17 augustus 2011, p. 17

⁶⁶ IRBC, *Venezuela: Pro-government groups (also known as colectivos), including the Tupamaros*, VEN105785.E, 17 mei 2017

⁶⁷ HRW, *Crackdown on dissent*, november 2017, p. 1

⁶⁸ NYT, *Armed Civilian Bands in Venezuela Prop Up Unpopular President*, 22 april 2017

⁶⁹ Reportero 24, *23 de Enero: 14 "colectivos" se reparten la parroquia caraqueña*, 23 november 2014

⁷⁰ RunRun, *La fuerza de los colectivos está en la ausencia del Estado*, 22 juni 2017

⁷¹ Aporrea, *Pronunciamiento de Colectivos de las Parroquias 23 de Enero y Sucre*, 23 januari 2010

⁷² Diario Las Americas, *Colectivos, paramilitares para enfrentar a la oposición venezolana*, 23 april 2017

- **Caita:** Cacique Caita, Colectivos de Caita, Catia Presente;
- **La Candelaria:** Colectivo la Candelaria;
- **La Pastora y Manicomio:** Colectivo La Pastora;
- **El Junquito:** Colectivo Ho Chi Min;
- **Gran Caracas:** Colectivo 5 de Marzo – deze *colectivo* zou over meer dan 100 *colectivos* actief in verschillende wijken van Caracas de leiding hebben.

Colectivos actief in het hele land: Frente Francisco de Miranda, Los Tupamaros, Frente Ezequiel Zamora, Carapica en Frente Bolivariano de Liberación FBL (actief in Apure. Táchira en Barinas).

NB: Als een wijk of *colectivo* niet genoemd wordt in de overzichten dan wil dit niet zeggen dat er in die wijk geen *colectivos* aanwezig zijn of dat de *colectivo* niet bestaat. De wijk en/of de *colectivo* wordt dan alleen niet in de gebruikte bron genoemd.

4.1 De meeste bekende/beruchte colectivos.

De hieronder beschreven zes *colectivos* zijn de *colectivos* die het meest in relatie worden gebracht met het gebruik van geweld tegen politieke dissidenten. Zij worden dan ook gezien als de meest gewelddadige van de actieve *colectivos*.⁷³

4.1.1 Los Tupamaros

Officiële naam: Movimiento Revolucionario Tupamaro – MRT⁷⁴

Ook bekend als: Frente de Resistencia Tupamaro.⁷⁵

De Tupamaros zijn een gewapende Marxistisch–Leninistische *colectivo* die zijn begonnen als stadsguerrillagroep (die zich inzette tegen criminele activiteiten) in de beruchte wijk *23 de Enero* in Caracas en in andere arme wijken van de hoofdstad.⁷⁶ Ze zouden de oudste en grootste *colectivo* van Venezuela zijn met het grootst nationale bereik van alle nog bestaande *colectivos*.⁷⁷

Tegenwoordig zijn de Tupamaros in het hele land actief, waaronder bijvoorbeeld de universiteitscampus van Mérida waar een afdeling van de Tupamaros actief zou zijn.⁷⁸ Deze afdeling zou zich tijdens demonstraties en/of publieke protesten schuldig maken aan vandalisme en wapengebruik.⁷⁹

De *colectivo* werd in de jaren tachtig opgericht.⁸⁰ Een van de oprichters van de Tupamaros is Lisandro López, bekend als ‘Mao’. Hij was een van de leiders van de gewapende oppositie in de jaren 70 en tachtig. In 2017 gaf hij leiding aan een school.⁸¹ Secretaris van de beweging is Hipólito Abreu.⁸² De

⁷³ Stratfor, [Venezuela's pro-government activists play a role in protest violence](#), 19 februari 2014

⁷⁴ Infobae, [Los Tupamaros, el brazo armado del chavismo](#), 13 februari 2014

⁷⁵ Reportero 24, [23 de Enero: 14 "colectivos" se reparten la parroquia caraqueña](#), 23 november 2014

⁷⁶ El Comercio, [Los Tupamaros, la fuerza de choque del chavismo](#), 12 februari 2014; Al Jazeera, [Awe and fear: politicised gangs of Venezuela](#), 8 juni 2013

⁷⁷ IRBC, [Venezuela: Pro-government groups \(also known as colectivos\), including the Tupamaros](#), VEN105785.E, 17 mei 2017

⁷⁸ ICG, [Violence and Politics in Venezuela](#), 17 augustus 2011, p. 17; Coalición de Organizaciones del Foro por la Vida, [Informe alternativo a los informes periódicos Tercero y Cuarto](#), februari 2014, p. 12

⁷⁹ Coalición de Organizaciones del Foro por la Vida, [Informe alternativo a los informes periódicos Tercero y Cuarto](#), februari 2014, p. 12

⁸⁰ Al Jazeera, [Awe and fear: politicised gangs of Venezuela](#), 8 juni 2013; Infobae, [Los 5 colectivos chavistas más temidos por la población civil de Venezuela](#), 29 april 2017

⁸¹ BBC Mundo, [Qué son los colectivos y cómo operan para "defender la revolución bolivariana" en Venezuela](#), 7 juli 2017

⁸² Resumen Latino Americano, [Venezuela: Movimiento Tupamaro: unión de las fuerzas revolucionarias vencerán injerencia de EEUU](#), 3 februari 2018

woordvoerder en secretaris–generaal⁸³ van de *colectivo*, José Pinto, zou nauwe banden hebben met de regering.⁸⁴ Regionale coördinator van de partij is Jaime Montillo.⁸⁵

Ze hebben de beschikking over meerdere radio- en televisiestations en hebben meerdere achtergestelde gebieden in de hoofdstad Caracas onder controle waaronder in de wijk *23 de Enero*. Hun basis is gelegen in de nabije omgeving van de hoofdzetel van de regering. Door hun inzet voor de bewoners van hun controlegebieden kunnen leden van de *colectivo* rekenen op de steun van hun buurtbewoners. Leden zorgen dat de buurten van criminelen en drugshandelaren worden ontdaan. Echter de leden worden zelf ervan beschuldigd winkels en instanties aan te vallen.⁸⁶

De Tupamaras beheren onder andere een casino in de wijk Monte Piedad om hun activiteiten te financieren.⁸⁷

Volgens de secretaris–generaal van de partij, José Pinto, hebben enkele leden officieel toestemming om wapens te dragen. Het zou gaan om o.a. raadsleden en leden van de politieke tak.⁸⁸

De *colectivo* zou nauwe banden hebben (gehad) met Cuba. Leden voor de *colectivo* zouden door Cubaanse agenten gerekruteerd worden en in Cuba getraind om “te doden en te onderdrukken”.⁸⁹ Ook werden leden van de Tupamaros getraind door de Colombiaanse FARC.⁹⁰

Kleding(voorschrift): kleuren zijn zwart en rood. Op de shirts, jassen en petten staan vaak witte sterren, het woord “Tupamaro” of de letter “T” komen meestal voor op een of meerdere van de kledingstukken.⁹¹ Ook dragen sommige leden militaire uniformen.⁹²

Leden rijden rond op motoren, met hun gezichten bedekt tijdens activiteiten – om te voorkomen dat ze herkend worden.⁹³

De Tupamaros hebben een eigen politieke partij gehad die meedeed aan verkiezingen. Ze hebben de partij opgeheven en zouden lid zijn geworden van de huidige heersende partij PSUV (*Partido Socialista Unido de Venezuela*). Ze voeren nog wel een eigen vlag, overgehouden van hun partijdagen. De *colectivo* zou hechte banden hebben met de regering.⁹⁴ Zo had de voormalig burgemeester van Caracas, Juan Barreto, tijdens zijn ambtsperiode van 2004–2008 een leider van deze *colectivo* benoemd als adjunct directeur van de afdeling Publieke Veiligheid en leden van de Tupamaros gerekruteerd voor de politie van Caracas.⁹⁵

⁸³ El Nacional, [Líder Tupamaro: La oposición no es una insurrección armada](#), 11 juni 2017

⁸⁴ IRBC, [Venezuela: Pro-government groups \(also known as colectivos\), including the Tupamaros](#), VEN105785.E, 17 mei 2017

⁸⁵ Diario de los Andes, [Jaime Montilla de Tupamaro: Creemos en la pluralidad democrática](#), 20 november 2017

⁸⁶ Infobae, [Los Tupamaros, el brazo armado del chavismo](#), 13 februari 2014

⁸⁷ Provea, [Gobierno tolera negocios de paramilitares para no perder a sus pistoleros](#), 10 augustus 2017

⁸⁸ El Nacional, [José Pinto: Algunos militantes de Tupamaro tienen permiso para portar armas](#), 9 maart 2017

⁸⁹ World Affairs, [Venezuela's Criminal Gangs: Warriors of Cultural Revolution](#), juli/augustus 2014

⁹⁰ ICG, [Violence and Politics in Venezuela](#), 17 augustus 2011, p. 19

⁹¹ Norman, Kajsa, *A hero's curse*, 2017, p. 236; El Nacional, [José Pinto: Algunos militantes de Tupamaro tienen permiso para portar armas](#), 9 maart 2017

⁹² Infobae, [Los 5 colectivos chavistas más temidos por la población civil de Venezuela](#), 29 april 2017

⁹³ Infobae, [Los Tupamaros, el brazo armado del chavismo](#), 13 februari 2014

⁹⁴ IRBC, [Venezuela: Pro-government groups \(also known as colectivos\), including the Tupamaros](#), VEN105785.E, 17 mei 2017

⁹⁵ ICG, [Violence and Politics in Venezuela](#), 17 augustus 2011, p. 18

De *colectivo* is lid van de coalitie *Gran Polo Patriótico*.⁹⁶

4.1.2 Alexis Vive

Ook bekend als: *Fuerza Patriótica Alexis Vive* (FPAV)⁹⁷; Alexis Vive Carajo⁹⁸

Alexis Vive (Alexis leeft) is een van de meest prominente *colectivos* in de wijk *23 de Enero*, actief o.a. in de buurten Camboya en Santa Rosa.⁹⁹ Het werd opgericht in 2002¹⁰⁰ door leden van de *Coordinadora Simón Bolívar*. De naam van de *colectivo* verwijst naar Alexis González een belangrijk lid van de *colectivo* die op 11 april 2002 werd gedood.¹⁰¹ Leider van de *colectivo* is Robert Longa.¹⁰² Een andere leider (in 2014) zou zijn Salvador Salas.¹⁰³ Een van de jongeren-leiders is Jefferson González, ook bekend als "*Cucaracho*".¹⁰⁴

Hun hoofdkwartier zou zijn gelegen achter *Bloque 27*.¹⁰⁵

De *colectivo* heeft een gebied binnen de wijk onder controle waar circa 12.000 inwoners wonen. Zij refereren naar hun gemeenschap met het woord '*panal*', Spaans voor honingraat.¹⁰⁶ In hun gebied hebben ze o.a. een eigen suikerfabriek, een bakkerij, een slagerij, een kleermakerij, een textiel fabriek, een slakkenfabriek, een restaurant, een zwembad en een TV- en radiostation – Radio Arsenal 98.1 FM.¹⁰⁷ Een van de televisiezenders is betaal-TV en heeft ruim 1000 leden, een belangrijke bron van inkomsten voor de *colectivo*. De *colectivo* beheert ook het commercieel centrum Ciempès en een casino. Ook hebben ze een eigen bank die o.a. leningen verstrekt.¹⁰⁸

In hun deel van de wijk hangen overal verborgen camera's om de veiligheid in de gaten te houden. Deze worden 24 uur per dag gemonitord.¹⁰⁹ Haar leden lopen rond met bedekte gezichten en geloven in het gebruik van geweld om hun visie te verdedigen.¹¹⁰

⁹⁶ Diario de los Andes, [Jaime Montilla de Tupamaro: Creemos en la pluralidad democrática](#), 20 november 2017

⁹⁷ El Nacional, [Colectivos del 23 de Enero diseñaron el billete el panal](#), 14 december 2017

⁹⁸ Reportero 24, [23 de Enero: 14 "colectivos" se reparten la parroquia caraqueña](#), 23 november 2014

⁹⁹ Norman, Kajsa, *A hero's curse*, 2017, p. 212; BBC Mundo, ["No votaría por la oposición. Y por Maduro, menos": el desencanto del barrio del 23 de Enero, el simbólico bastión del chavismo en Venezuela](#), 22 april 2017; Reportero 24, [23 de Enero: 14 "colectivos" se reparten la parroquia caraqueña](#), 23 november 2014

¹⁰⁰ Norman, Kajsa, *A hero's curse*, 2017, p. 212;

¹⁰¹ Norman, Kajsa, *A hero's curse*, 2017, p. 212

¹⁰² Reportero 24, [23 de Enero: 14 "colectivos" se reparten la parroquia caraqueña](#), 23 november 2014; Provea, [Gobierno tolera negocios de paramilitares para no perder a sus pistoleros](#), 10 augustus 2017

¹⁰³ Reportero 24, [23 de Enero: 14 "colectivos" se reparten la parroquia caraqueña](#), 23 november 2014

¹⁰⁴ BBC Mundo, ["No votaría por la oposición. Y por Maduro, menos": el desencanto del barrio del 23 de Enero, el simbólico bastión del chavismo en Venezuela](#), 22 april 2017 en [Qué son los colectivos y cómo operan para "defender la revolución bolivariana" en Venezuela](#), 7 juli 2017

¹⁰⁵ Reportero 24, [23 de Enero: 14 "colectivos" se reparten la parroquia caraqueña](#), 23 november 2014

¹⁰⁶ Norman, Kajsa, *A hero's curse*, 2017, p. 213–214

¹⁰⁷ Provea, [Gobierno tolera negocios de paramilitares para no perder a sus pistoleros](#), 10 augustus 2017; Norman, Kajsa, *A hero's curse*, 2017, p. 213–214; Reportero 24, [23 de Enero: 14 "colectivos" se reparten la parroquia caraqueña](#), 23 november 2014

¹⁰⁸ Provea, [Gobierno tolera negocios de paramilitares para no perder a sus pistoleros](#), 10 augustus 2017

¹⁰⁹ Norman, Kajsa, *A hero's curse*, 2017, p. 213–214; Reportero 24, [23 de Enero: 14 "colectivos" se reparten la parroquia caraqueña](#), 23 november 2014

¹¹⁰ Reportero 24, [PSUV: colectivos, el otro ejército](#), 23 oktober 2014

Kledingvoorschrift voor de leden: zwarte broek, zwarte legerlaarzen, blauw shirt en sjaal.¹¹¹

4.1.3 Carapaica

Ook bekend als: *Movimiento Revolucionario de Liberación Carapaica*

Opgericht in 1993.¹¹² De leiders zijn “commandant” Murachi¹¹³ en Oswaldo Arenas. Ze opereren in de beruchte wijk *23 de Enero* in Caracas.¹¹⁴ Maar zouden ook landelijk actief zijn.¹¹⁵

De *colectivo* wordt gezien als een van de meest gewelddadige *colectivos* van Venezuela. De (zware) wapens die de leden gebruiken zijn o.a. semiautomatische FAL¹¹⁶'s en M4-karabijnen. De groepsleden dragen o.a. militaire kleding en bedekken hun gezicht.¹¹⁷ De leden zouden militaire trainingen hebben gehad van guerrillastrijders van o.a. de Colombiaanse FARC.¹¹⁸

Tijdens persconferenties dragen de aanwezige leden vaak gevechtskleding en ski-maskers en hebben ze hun wapens zichtbaar bij zich.¹¹⁹

Deze *colectivo* zou nauwe banden hebben met de regering Maduro.¹²⁰

4.1.4 La Piedrita

Deze groep werd in december 1985 opgericht door Carlos Ramírez en Valentín Santana om het geweld tegen te gaan in de wijk *23 de Enero* van Caracas, de wijk waar ze ook hun machtsbasis hebben.¹²¹ Volgens een andere bron zouden ze in 2017 hun controlegebied in de wijk Monte Piedad hebben en ook aanwezig zijn in delen van de wijk Catia. Hun controlegebieden zijn voorzien van beveiligingscameras. Om een activiteit te mogen uitvoeren moet eerst toestemming worden gevraagd aan de *colectivo*.¹²²

In 2017 beheerde de *colectivo* samen met de *colectivo* Salvador Allende een voedseluitgiftepunt in de wijk Bloque 13 in Caracas. Ook hebben ze onder andere een casino in de wijk Bloque 7 waarmee ze hun activiteiten financieren.¹²³

¹¹¹ Norman, Kajsas, *A hero's curse*, 2017, p. 212

¹¹² RunRun, [La fuerza de los colectivos está en la ausencia del Estado](#), 22 juni 2017

¹¹³ ICG, [Violence and Politics in Venezuela](#), 17 augustus 2011, p. 19

¹¹⁴ Infobae, [Los 5 colectivos chavistas más temidos por la población civil de Venezuela](#), 29 april 2017; Martinoticias, [Venezuela y los colectivos de la muerte](#), 07 april 2017

¹¹⁵ Diario Las Americas, [Colectivos, paramilitares para enfrentar a la oposición venezolana](#), 23 april 2017

¹¹⁶ FAL= *Fusil Automatique Léger* – een licht automatisch wapen, met een kaliber van 7,62 mm

¹¹⁷ Infobae, [Los 5 colectivos chavistas más temidos por la población civil de Venezuela](#), 29 april 2017; ICG, [Violence and Politics in Venezuela](#), 17 augustus 2011, p. 18 Martinoticias, [Venezuela y los colectivos de la muerte](#), 07 april 2017

¹¹⁸ Infobae, [Los 5 colectivos chavistas más temidos por la población civil de Venezuela](#), 29 april 2017; ICG, [Violence and Politics in Venezuela](#), 17 augustus 2011, p. 19

¹¹⁹ ICG, [Violence and Politics in Venezuela](#), 17 augustus 2011, p. 18

¹²⁰ Stratfor, [Venezuela's pro-government activists play a role in protest violence](#), 19 februari 2014

¹²¹ BBC Mundo, [Venezuela: así fue el funeral del chavista que murió en las protestas opositoras](#), 15 februari 2014; Infobae, [Los 5 colectivos chavistas más temidos por la población civil de Venezuela](#), 29 april 2017; Reportero 24, [PSUV: colectivos, el otro ejército](#), 23 oktober 2014

¹²² RunRun, [La fuerza de los colectivos está en la ausencia del Estado](#), 22 juni 2017

¹²³ Provea, [Gobierno tolera negocios de paramilitares para no perder a sus pistoleros](#), 10 augustus 2017

De leider Santana zou goeie banden hebben met diverse leden van de regering en impunitieit genieten. Zo plaatste hij in februari 2018 een video op zijn eigen Twitteraccount waar hij een aantal belangrijke regeringsleiders begroet en omarmt. Dit terwijl er drie arrestatiebevelen tegen hem zouden uitstaan voor o.a. moord.¹²⁴

Ze zouden zeer gewelddadig zijn en meerdere moorden op hun geweten hebben. Naar eigen zeggen dienen ze de collectieve zaak. De groep gebruikt religieuze elementen zoals afbeeldingen van Jezus en Maria in hun manier van presenteren.¹²⁵

Volgens getuigen zou de *colectivo* jongeren van 15 jaar rekruteren en trainen in het gebruik van vuurwapens.¹²⁶

Heeft een eigen Twitteraccount.¹²⁷

4.1.5 La Coordinadora Simón Bolívar

Opgericht in 1993.¹²⁸ Ziet zichzelf als een van de eerste *colectivos* van Venezuela. Actief in Caracas, in de wijk *23 de Enero*.¹²⁹ Zijn regelmatig in gevecht met leden van *La Piedrita* over de macht in hun gebied.¹³⁰ Leider in 2014 was Guadalupe Rodríguez.¹³¹ Eind 2017 zou de coordinator van de *colectivo* Wilfredo Molina zijn.¹³²

Het hoofdkwartier van de *colectivo* ligt in de buurt La Cañada.¹³³ De *colectivo* heeft o.a. een eigen radiostation – Al Son¹³⁴, een linkse boekhandel, een internetcafé en zelfs een dierenartsenpraktijk in een voormalig politiebureau.¹³⁵ Verder heeft de *colectivo* ook een eigen twitteraccount: @RadioAlSonDel23; en een blog: www.alsondel23envivo.blogspot.com.¹³⁶

Volgens een bron zou deze *colectivo* alleen contact onderhouden met de regering om fondsen te werven voor hun sociale projecten.¹³⁷ Ze zeggen zelf dat ze niet beschikken over vuurwapens.¹³⁸

¹²⁴ InSight Crime, [Video Shows Notorious 'Colectivo' Leader Greeted by Venezuela Officials](#), 28 februari 2018

¹²⁵ Infobae, [Los 5 colectivos chavistas más temidos por la población civil de Venezuela](#), 29 april 2017; Reportero 24, [PSUV: colectivos, el otro ejército](#), 23 oktober 2014; Martinoticias, [Venezuela y los colectivos de la muerte](#), 07 april 2017

¹²⁶ RunRun, [La fuerza de los colectivos está en la ausencia del Estado](#), 22 juni 2017

¹²⁷ *La Piedrita (@lapiedrita)* / Twitter (<https://twitter.com/lapiedrita>)

¹²⁸ Norman, Kajsá, *A hero's curse*, 2017, p. 212; Infobae, [Los 5 colectivos chavistas más temidos por la población civil de Venezuela](#), 29 april 2017

¹²⁹ Reportero 24, [23 de Enero: 14 "colectivos" se reparten la parroquia caraqueña](#), 23 november 2014; Infobae, [Los 5 colectivos chavistas más temidos por la población civil de Venezuela](#), 29 april 2017

¹³⁰ Infobae, [Los 5 colectivos chavistas más temidos por la población civil de Venezuela](#), 29 april 2017

¹³¹ Reportero 24, [23 de Enero: 14 "colectivos" se reparten la parroquia caraqueña](#), 23 november 2014

¹³² El Tiempo, [Colectivo Simón Bolívar sugiere proyectos para aplicar en Trujillo](#), 27 december 2017

¹³³ Reportero 24, [23 de Enero: 14 "colectivos" se reparten la parroquia caraqueña](#), 23 november 2014; ICG, [Violence and Politics in Venezuela](#), 17 augustus 2011, p. 18

¹³⁴ Reportero 24, [23 de Enero: 14 "colectivos" se reparten la parroquia caraqueña](#), 23 november 2014

¹³⁵ Reuters, [Venezuela violence puts focus on militant 'colectivo' groups](#), 13 februari 2014

¹³⁶ Reportero 24, [23 de Enero: 14 "colectivos" se reparten la parroquia caraqueña](#), 23 november 2014

¹³⁷ InSight Crime, [Venezuela's Leftist Collectives: Criminals or Revolutionaries?](#), 24 november 2014

¹³⁸ Reuters, [Venezuela violence puts focus on militant 'colectivo' groups](#), 13 februari 2014

4.1.6 Montaraz

Ook bekend als: *Colectivo de Trabajo Montaraz*

Een *colectivo* actief in de wijk *23 de Enero* in Caracas.¹³⁹ Een van de leiders is William Pacheco.¹⁴⁰

Volgens eigen zeggen zouden ze vreedzaam (pacifistisch) zijn en zich richten op onderwijs, cultuur en gedrag binnen de gemeenschap. Echter zijn ze wel in het bezit van wapens voor het geval ze aangeval-
len worden.¹⁴¹

In 2017 beheerde de *colectivo* een voedseluitgiftepunt in Caracas, in de wijk *Cuartel 4F* in de parochie *23 de Enero*.¹⁴²

Heeft sinds 2016 een Twitter-account.¹⁴³

4.2 Overige colectivos

Hieronder een overzicht van *colectivos* die in bronnen zijn genoemd, en waarover enige informatie bekend is. Het overzicht is niet uitputtend.

Catedral Combativa – een *colectivo* actief in de wijk Av. Baralt in hoofdstad Caracas.¹⁴⁴ Zij innen geld van winkeliers in hun gebied om hun ‘veiligheid’ te garanderen.¹⁴⁵

Colectivo Escudo de la Revolución – een *colectivo* actief in de wijk Centro van Caracas. De leider was Carmelo Chávez. Hij overleed in oktober 2014.¹⁴⁶ Het hoofdkwartier van de *colectivo* is te vinden in het Manfredir-gebouw.¹⁴⁷

Colectivo Lautaro – actief in Ciudad Caribia, ten westen van de hoofdstad Caracas. De leider van deze *colectivo*, Omar José Molina Marin, werd in april 2016 vermoord.¹⁴⁸

Colectivo Resistencia y Rebelión – coördinator van deze *colectivo* is Jorge Navas.¹⁴⁹

¹³⁹ Reportero 24, [23 de Enero: 14 "colectivos" se reparten la parroquia caraqueña](#), 23 november 2014; BBC Mundo, [Qué son los colectivos y cómo operan para "defender la revolución bolivariana" en Venezuela](#), 7 juli 2017

¹⁴⁰ BBC Mundo, [Qué son los colectivos y cómo operan para "defender la revolución bolivariana" en Venezuela](#), 7 juli 2017; Reportero 24, [23 de Enero: 14 "colectivos" se reparten la parroquia caraqueña](#), 23 november 2014

¹⁴¹ BBC Mundo, [Qué son los colectivos y cómo operan para "defender la revolución bolivariana" en Venezuela](#), 7 juli 2017

¹⁴² Provea, [Gobierno tolera negocios de paramilitares para no perder a sus pistoleros](#), 10 augustus 2017

¹⁴³ Colectivo Montaraz (@MontarazRev), <https://twitter.com/montarazrev>

¹⁴⁴ RunRun, [La fuerza de los colectivos está en la ausencia del Estado](#), 22 juni 2017

¹⁴⁵ Vertice, ["Colectivos": las fuerzas de choque de Maduro](#), 9 mei 2017

¹⁴⁶ RunRun, [La fuerza de los colectivos está en la ausencia del Estado](#), 22 juni 2017; El Carabobeño, [Oficial de Policía de Sucre detenido por asesinato a joven en protesta es del colectivo 5 de Marzo](#), 18 mei 2017

¹⁴⁷ El Nacional, [¿Quién era José Odreman, líder del Colectivo 5 de marzo?](#), 7 oktober 2014, geactualiseerd op 11 april 2017; El Carabobeño, [Oficial de Policía de Sucre detenido por asesinato a joven en protesta es del colectivo 5 de Marzo](#), 18 mei 2017

¹⁴⁸ InSight Crime, [Black Ops: The Dark Side of Venezuela's OLPs](#), 5 augustus 2016; RunRun, [Colectivos comandan las OLP y ejecutan a presuntos delincuentes para tomar el control de los territorios](#), 17 juli 2016

¹⁴⁹ Noticiero Digital, [Miguel Medina: Los colectivos no estamos armados](#), 6 april 2017

Colectivo Sombra – deze colectivo zou sinds 2016, in de parochie Sucre actief zijn en verantwoordelijk voor de voedselafgifte in de buurten La Urbina en El Marqués. Ook zijn ze verantwoordelijk voor de openbare orde.¹⁵⁰

Commando Pueblo / Unidad Commando Pueblo – woordvoerder van deze *colectivo* is Miguel Medina.¹⁵¹ Medina stelde in een interview dat *colectivos* niet bewapend zijn, verder gaf hij aan dat leden van zijn *colectivo* geen maskers dragen en ze zouden nooit iemand hebben gedood, dat de *colectivo* trouw is aan het “chavisme” en deze op een vreedzame manier uitdragen en dat de enige wapens van de *colectivo* een megafoon en statuten zijn.¹⁵²

Divino Niño – actief in de parochie El Valle in de buurten El 70 y Zamora en Cerro Grande.¹⁵³ Ook te vinden in de wijk Los Sin Techos,¹⁵⁴ Heeft ruim 20 leden en zij zijn verantwoordelijk voor een aantal moorden. De bakkerijen in deze wijk worden door deze *colectivo* beheert. De leden zijn bewapend, kleden zich in het zwart en rijden rond op motoren.¹⁵⁵

Frente 5 de Marzo / Colectivo 5 de Marzo – vooral actief in de wijk Cotiza (in het noordwesten van Caracas)¹⁵⁶, maar ook aanwezig in de wijken La Pastora, La Yaguara en Catia van de hoofdstad.¹⁵⁷ Haar hoofdkwartier is in het voormalig hoofdkantoor van de *Policia Metropolitana* in Cotiza.¹⁵⁸

Deze *colectivo* runt onder andere het Vargas-ziekenhuis.¹⁵⁹

Haar leider, José Odreman werd in oktober 2014 gedood door de politie samen met vier andere belangrijke figuren van de *colectivo*.¹⁶⁰

Frente Chavista – een *colectivo* actief in Caracas. Heeft o.a. een kantoor in het universiteitsziekenhuis *Hospital Universitario de Caracas* (HUC).¹⁶¹

Frente Francisco de Miranda – deze *colectivo* zou bestaan uit circa 70 leden met leeftijden tussen de 17 en 45 jaar oud. De leden komen maximaal drie keer per week bij elkaar in hun hoofdkwartier – een voormalig militair gebouw op de Avenida Sucre in de wijk Catia, Caracas.¹⁶² Maar zou ook landelijk actief zijn.¹⁶³

¹⁵⁰ RunRun, [La fuerza de los colectivos está en la ausencia del Estado](#), 22 juni 2017

¹⁵¹ Vertice, “[Colectivos”: las fuerzas de choque de Maduro](#), 9 mei 2017; Noticiero Digital, [Miguel Medina: Los colectivos no estamos armados](#), 6 april 2017

¹⁵² Noticiero Digital, [Miguel Medina: Los colectivos no estamos armados](#), 6 april 2017

¹⁵³ RunRun, [La fuerza de los colectivos está en la ausencia del Estado](#), 22 juni 2017

¹⁵⁴ RunRun, [Colectivos comandan las OLP y ejecutan a presuntos delincuentes para tomar el control de los territorios](#), 17 juli 2016

¹⁵⁵ RunRun, [La fuerza de los colectivos está en la ausencia del Estado](#), 22 juni 2017

¹⁵⁶ InSight Crime, [Venezuela's Leftist Collectives: Criminals or Revolutionaries?](#), 24 november 2014; RunRun, [La fuerza de los colectivos está en la ausencia del Estado](#), 22 juni 2017; Diario Las Americas, [Colectivos, paramilitares para enfrentar a la oposición venezolana](#), 23 april 2017

¹⁵⁷ RunRun, [La fuerza de los colectivos está en la ausencia del Estado](#), 22 juni 2017

¹⁵⁸ Diario Las Americas, [Colectivos, paramilitares para enfrentar a la oposición venezolana](#), 23 april 2017

¹⁵⁹ RunRun, [La fuerza de los colectivos está en la ausencia del Estado](#), 22 juni 2017

¹⁶⁰ InSight Crime, [Venezuela's Leftist Collectives: Criminals or Revolutionaries?](#), 24 november 2014; RunRun, [La fuerza de los colectivos está en la ausencia del Estado](#), 22 juni 2017; Diario Las Americas, [Colectivos, paramilitares para enfrentar a la oposición venezolana](#), 23 april 2017

¹⁶¹ Vertice, “[Colectivos”: las fuerzas de choque de Maduro](#), 9 mei 2017

¹⁶² RunRun, [La fuerza de los colectivos está en la ausencia del Estado](#), 22 juni 2017

¹⁶³ Diario Las Americas, [Colectivos, paramilitares para enfrentar a la oposición venezolana](#), 23 april 2017

Frente Miliciano de Sucre – een *colectivo* opgericht in 2008 door David Delgado, voormalig lid van de PSUV. Actief in Caracas, in de wijk Catia. De eigen leden stellen dat ze een vreedzame *colectivo* zijn. Ze zouden zich voornamelijk bezig houden met de politieke, economische en sociale activiteiten van de bewoners in hun controlegebied. Leden worden ingezet om demonstraties tegen te gaan. Ze rijden rond op motoren, gekleed in het zwart met het embleem FMS op hun kleren.¹⁶⁴

Fundación Domingo Rebolledo – actief in de wijk La Vega, in het oosten van Caracas. Een deel – circa 40 van de 64 leden, rijdt rond op motoren. De leiders noemen zichzelf openlijk ‘chavistas’ en verdedigers van de revolutie. Volgens een van de leiders zijn zij verantwoordelijk voor de veiligheid van de burgers. Ze zijn opgericht om de ideologie van de regering, de mensen en de politieke kaders te verdedigen. Ze stellen zelf dat ze niet bewapend zijn. Ze worden door de regering ingezet om demonstraties te ontregelen, demonstranten te intimideren en de straten schoon te vegen van barricades.¹⁶⁵

Leonardo José Pirela – Juan “(comandante) Juancho” Montoya, de voormalige leider werd begin februari 2014 doodgeschoten tijdens demonstraties in Caracas. Hij was een goeie vriend van president Maduro.¹⁶⁶

Luchadores de mi Patria – actief in de wijk La Candelaria van Caracas. Opgericht na 2003.¹⁶⁷ Deze *colectivo* int geld van winkeliers in haar gebied om hun “veiligheid” te garanderen.¹⁶⁸

Radio 23 – een *colectivo* die haar basis heeft in de wijk *23 de Enero* in de hoofdstad.¹⁶⁹ De leider van deze *colectivo* was in 2014 Glen Martinez.¹⁷⁰ Vicepresident van de *colectivo* in datzelfde jaar was Elizabeth Gonzalez. De *colectivo* heeft een radiostation en een theater. Zij zenden geen Engelstalige muziek uit. De *colectivo* bestond in 2014 ruim tien jaar.¹⁷¹ In 2017 beheerde de *colectivo* een voedseluitgifte punt in Caracas: el Mercal de Cristo Rey.¹⁷²

Salvador Allende – een *colectivo* actief in de wijk *23 de Enero* in Caracas.¹⁷³ Opgericht door David Romero.¹⁷⁴

In 2017 beheerde de *colectivo* samen met de *colectivo La Piedrita* een voedseluitgiftepunt in de wijk Bloque 13 in Caracas.¹⁷⁵

Tres Raíces – een *colectivo* in de wijk *23 de Enero* die met name in de zones E, F en El Mirador opereert.¹⁷⁶ Het heeft circa 180 leden. Het heeft een textielbedrijf en een radiostation en beheert meerdere winkels en bedrijven. De *colectivo* bepaalt wat er verkocht wordt en wanneer (openingstijden).¹⁷⁷

¹⁶⁴ RunRun, [La fuerza de los colectivos está en la ausencia del Estado](#), 22 juni 2017

¹⁶⁵ BBC Mundo, [Qué son los colectivos y cómo operan para "defender la revolución bolivariana" en Venezuela](#), 7 juli 2017

¹⁶⁶ Reuters, [Venezuela violence puts focus on militant 'colectivo' groups](#), 13 februari 2014; BBC Mundo, [Venezuela: así fue el funeral del chavista que murió en las protestas opositoras](#), 15 februari 2014

¹⁶⁷ RunRun, [La fuerza de los colectivos está en la ausencia del Estado](#), 22 juni 2017

¹⁶⁸ Vertice, ["Colectivos": las fuerzas de choque de Maduro](#), 9 mei 2017

¹⁶⁹ Reportero 24, [23 de Enero: 14 "colectivos" se reparten la parroquia caraqueña](#), 23 november 2014

¹⁷⁰ Reuters, [Venezuela violence puts focus on militant 'colectivo' groups](#), 13 februari 2014; Reportero 24, [23 de Enero: 14 "colectivos" se reparten la parroquia caraqueña](#), 23 november 2014; BuzzFeedNews, [Venezuela's Protest Movement Fights The Ghost Of Chavez](#), 10 april 2014

¹⁷¹ BuzzFeedNews, [Venezuela's Protest Movement Fights The Ghost Of Chavez](#), 10 april 2014

¹⁷² Provea, [Gobierno tolera negocios de paramilitares para no perder a sus pistoleros](#), 10 augustus 2017

¹⁷³ RunRun, [La fuerza de los colectivos está en la ausencia del Estado](#), 22 juni 2017

¹⁷⁴ BBC Mundo, [Los "colectivos urbanos" de Caracas y los niños con armas](#), 31 januari 2012

¹⁷⁵ Provea, [Gobierno tolera negocios de paramilitares para no perder a sus pistoleros](#), 10 augustus 2017

Deze *colectivo* zou in 2017 een van de zwaarst bewapende *colectivos* van Caracas zijn geweest. In 2017 beheerde de *colectivo* een voedseluitgiftepunt in de wijk Zona E in Caracas.¹⁷⁸
De leider, Heiker Vásquez, is begin januari 2018 omgekomen.¹⁷⁹

4.3 Coalities van colectivos

Er bestaat geen overkoepelende organisatie die controle uitoefent over alle bestaande *colectivos*. Er is ook geen nationale coördinator.¹⁸⁰

De meeste *colectivos* zijn lid van een coalitie die gelijksoortige *colectivos* samenvoegt. Er zijn meerdere van dit soort coalities actief in Venezuela, zoals:

- *Bloque Popular Revolucionario* – circa 17 *colectivos*;¹⁸¹
- *Consejo Popular Revolucionario* – circa 28 *colectivos*;¹⁸²
- *El Gran Polo Patriótico* is de grootste van de coalities. Het is een coalitie van linkse *colectivos*, opgericht in 2011 en het heeft meer dan 10.800 verschillende *colectivos* en sociale bewegingen als lid – over het hele land verspreid.¹⁸³ Een van de leden is de *colectivo* Los Tupamaros.¹⁸⁴ Heeft een eigen website: <http://www.granpolopatriotico.org.ve/consejos-patrioticos-2/>¹⁸⁵
- *Frente Popular Revolucionario* – 34 *colectivos*;¹⁸⁶
- *Movimiento Juan Montoya* – circa 100 *colectivos* actief in het gebied Gran Caracas.¹⁸⁷
- *Secretariado Revolucionario de Venezuela* – de leider van deze coalitie, Juan Montoya werd in 2014 doodgeschoten.¹⁸⁸ Montoya werd opgevolgd door Hermes Barrera.¹⁸⁹ Meer dan 100 *colectivos* zouden lid zijn van deze coalitie.¹⁹⁰
- *Sergio Rodríguez* – circa 70 *colectivos*;¹⁹¹

¹⁷⁶ Reportero 24, [23 de Enero: 14 "colectivos" se reparten la parroquia caraqueña](#), 23 november 2014; RunRun, [La fuerza de los colectivos está en la ausencia del Estado](#), 22 juni 2017

¹⁷⁷ RunRun, [La fuerza de los colectivos está en la ausencia del Estado](#), 22 juni 2017

¹⁷⁸ Provea, [Gobierno tolera negocios de paramilitares para no perder a sus pistoleros](#), 10 augustus 2017

¹⁷⁹ 24 Venezuela, [Colectivo Heiker Vásquez fue homenajeado con tiros durante su sepelio](#), 17 januari 2018

¹⁸⁰ IRBC, [Venezuela: Pro-government groups \(also known as colectivos\), including the Tupamaros](#), VEN105785.E, 17 mei 2017

¹⁸¹ ABC de la Semana, [Los colectivos y el poder](#), 27 maart 2014

¹⁸² idem

¹⁸³ Infobae, [Los 5 colectivos chavistas más temidos por la población civil de Venezuela](#), 29 april 2017

¹⁸⁴ Diario de los Andes, [Jaime Montilla de Tupamaro: Creemos en la pluralidad democrática](#), 20 november 2017

¹⁸⁵ [Gran Polo Patriótico](#), z.d.

¹⁸⁶ ABC de la Semana, [Los colectivos y el poder](#), 27 maart 2014

¹⁸⁷ El Nacional, [¿Quién era José Odreman, líder del Colectivo 5 de marzo?](#), 7 oktober 2014, geactualiseerd op 11 april 2017

¹⁸⁸ Reportero 24, [23 de Enero: 14 "colectivos" se reparten la parroquia caraqueña](#), 23 november 2014; BBC Mundo, [Venezuela: así fue el funeral del chavista que murió en las protestas opositoras](#), 15 februari 2014

¹⁸⁹ Reportero 24, [23 de Enero: 14 "colectivos" se reparten la parroquia caraqueña](#), 23 november 2014

¹⁹⁰ BBC Mundo, [Venezuela: así fue el funeral del chavista que murió en las protestas opositoras](#), 15 februari 2014

¹⁹¹ ABC de la Semana, [Los colectivos y el poder](#), 27 maart 2014

5. Gebruikte bronnen

24 Venezuela, *Colectivo Heiker Vásquez fue homenajeado con tiros durante su sepelio*, 17 januari 2018 (<http://www.24venezuela.com/noticias/videos/colectivo-heiker-vasquez-fue-homenajado-con-tiros-durante-sepelio/>) geraadpleegd op 23-03-2018

Al Jazeera:

- *Armed Venezuelans fear 'Syria scenario'*, 24 februari 2014 (<https://www.aljazeera.com/indepth/features/2014/02/armed-venezuelans-fear-syria-scenario-20142242182313941.html>) geraadpleegd op 03-04-2018
- *Awe and fear: politicised gangs of Venezuela*, 8 juni 2013 (<https://www.aljazeera.com/indepth/features/2013/06/20136714438856229.html>) geraadpleegd op 03-04-2018

Aporrea, *Pronunciamiento de Colectivos de las Parroquias 23 de Enero y Sucre*, 23 januari 2010 (<https://www.aporrea.org/actualidad/n149393.html>) geraadpleegd op 02-05-2018

BBC Mundo (Britisch Broadcasting Company):

- *Los "colectivos urbanos" de Caracas y los niños con armas*, 31 januari 2012 (http://www.bbc.com/mundo/noticias/2012/01/120130_venezuela_colectivos_urbanos_23_enero_ip) geraadpleegd op 03-05-2018
- *"No votaría por la oposición. Y por Maduro, menos": el desencanto del barrio del 23 de Enero, el simbólico bastión del chavismo en Venezuela*, 22 april 2017 (<http://www.bbc.com/mundo/noticias-america-latina-39677139>) geraadpleegd op 16-03-2018
- *Qué son los colectivos y cómo operan para "defender la revolución bolivariana" en Venezuela*, 7 juli 2017 (<http://www.bbc.com/mundo/noticias-america-latina-40527998>) geraadpleegd op 13-03-2018
- *Venezuela: así fue el funeral del chavista que murió en las protestas opositoras*, 15 februari 2014 (http://www.bbc.com/mundo/noticias/2014/02/140215_venezuela_protestas_funeral_juancho_monotya_dp) geraadpleegd op 28-02-2018

BuzzFeedNews, *Venezuela's Protest Movement Fights The Ghost Of Chavez*, 10 april 2014 (https://www.buzzfeed.com/rosiegray/venezuelas-protest-movement-fights-the-ghost-of-chavez?utm_term=.vtmjL823#.jhzYIVAlD) geraadpleegd op 02-05-2018

Coalición de Organizaciones del Foro por la Vida, *Informe alternativo a los informes periódicos Tercero y Cuarto combinados que debía presentar la República Bolivariana de Venezuela en 2004 ante el Comité contra la Tortura*, februari 2014
http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CAT/Shared%20Documents/VEN/INT_CAT_CSS_VEN_18656_S.pdf
geraadpleegd op 12-04-2018

Colectivo Montaraz (@MontarazRev), <https://twitter.com/montarazrev>

Diario Las Americas, *Colectivos, paramilitares para enfrentar a la oposición venezolana*, 23 april 2017 (<https://www.diariolasamericas.com/america-latina/colectivos-paramilitares-enfrentar-la-oposicion-venezolana-n4120350>) geraadpleegd op 02-05-2018

Diario de los Andes, *Jaime Montilla de Tupamaro: Creemos en la pluralidad democrática*, 20 november 2017 (<http://diariodelosandes.com/site/jaime-montilla-tupamaro-creemos-la-pluralidad-democratica.html>) geraadpleegd op 02-05-2018

El Carabobeño, *Oficial de Policía de Sucre detenido por asesinato a joven en protesta es del colectivo 5 de Marzo*, 18 mei 2017 (<https://www.el-caraboben.com/oficial-policia-sucre-detenido-asesinato-joven-protesta-del-colectivo-5-marzo/>) geraadpleegd op 03-05-2018

El Comercio, *Los Tupamaro, la fuerza de choque del chavismo*, 12 februari 2014 (<https://elcomercio.pe/mundo/latinoamerica/tupamaro-fuerza-choque-chavismo-292964>) geraadpleegd op 03-04-2018

El Confidencial, *Qué es el Plan Zamora, el "operativo antigolpista" decretado por Nicolás Maduro*, 19 april 2017 (https://www.elconfidencial.com/mundo/2017-04-19/plan-zamora-venezuela-nicolas-maduro-operativo-contra-supuesto-golpe-estado_1369023/) geraadpleegd op 24-04-2018

El Nacional:

- *Colectivos del 23 de Enero diseñaron el billete el panal*, 14 december 2017 (http://www.el-nacional.com/noticias/crisis-economica/colectivos-del-enero-disenaron-billete-panal_215373) geraadpleegd op 16-03-2018
- *José Pinto: Algunos militantes de Tupamaro tienen permiso para portar armas*, 9 maart 2017 (http://www.el-nacional.com/noticias/politica/jose-pinto-algunos-militantes-tupamaro-tienen-permiso-para-portar-armas_84493) geraadpleegd op 12-04-2018
- *Líder Tupamaro: La oposición no es una insurrección armada* 11 juni 2017 (http://www.el-nacional.com/noticias/gobierno/lider-tupamaro-oposicion-una-insurreccion-armada_187171) geraadpleegd op 12-04-2018
- *Padrino López condenó existencia de colectivos armados*, 1 maart 2018 (http://www.el-nacional.com/noticias/politica/padrino-lopez-condeno-existencia-colectivos-armados_225092) geraadpleegd op 28-03-2018
- *¿Quién era José Odreman, líder del Colectivo 5 de marzo?*, 7 oktober 2014, geactualiseerd op 11 april 2017 (http://www.el-nacional.com/noticias/sucesos/quien-era-jose-odreman-lider-del-colectivo-marzo_118415) geraadpleegd op 12-04-2018

El Pitazo, *Video – Fiscal Ortega Díaz: ‘A Pernalet lo impactó una bomba lacrimógena’*, 24 mei 2017 (<https://elpitazo.com/gran-caracas/fiscal-ortega-diaz-a-pernalet-lo-impacto-una-bomba-lacrimogena/>) geraadpleegd op 21-03-2018

El Tiempo, *Colectivo Simón Bolívar sugiere proyectos para aplicar en Trujillo*, 27 december 2017 (<http://www.diarieltiempo.com.ve/sitio/colectivo-simon-bolivar-sugiere-proyectos-para-aplicar-en-trujillo>) geraadpleegd op 28-06-2018

El Tiempo, *‘Colectivos’, brazo civil de represión chavista en un mes de protestas*, 30 april 2017 (<http://www.eltiempo.com/mundo/latinoamerica/que-son-los-colectivos-chavistas-que-actuan-en-protestas-de-venezuela-83290>) geraadpleegd op 27-02-2018

El Universal, *Violence and crime in peace zones*, 16 mei 2015 (<http://www.eluniversal.com/nacional-y-politica/150516/violence-and-crime-in-peace-zones>) geraadpleegd op 09-01-2018

Gran Polo Patriótico, z.d. (<http://www.granpolopatriotico.org.ve/consejos-patrioticos-2/>) geraadpleegd op 02-05-2018

HRW (Human Rights Watch), *Crackdown on dissent: Brutality, Torture, and Political Persecution in Venezuela*, november 2017

(https://www.hrw.org/sites/default/files/report_pdf/venezuela1117web_0.pdf) geraadpleegd op 15-02-2018

ICG (International Crisis Group):

- *Power without the People: Averting Venezuela's Breakdown*, 19 June 2017
(<https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/b036-power-without-the-people.pdf>) geraadpleegd op 15-02-2018
- *Violence and Politics in Venezuela*, 17 augustus 2011
(<https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/38-violence-and-politics-in-venezuela.pdf>) geraadpleegd op 15-02-2018

Infobae:

- *Los 5 colectivos chavistas más temidos por la población civil de Venezuela*, 29 april 2017
(<https://www.infobae.com/america/venezuela/2017/04/29/los-5-colectivos-chavistas-mas-temidos-por-la-poblacion-civil-de-venezuela/>) geraadpleegd op 15-01-2018
- *Los Tupamaros, el brazo armado del chavismo*, 13 februari 2014
(<https://www.infobae.com/2014/02/13/1543408-los-tupamaros-el-brazo-armado-del-chavismo/>) geraadpleegd op 03-04-2018

InSight Crime:

- *The Big Winner in Venezuela Elections? Organized Crime*, 16 oktober 2017
(<https://www.insightcrime.org/news/brief/big-winner-venezuela-elections-organized-crime/>) geraadpleegd op 25-04-2018
- *Black Ops: The Dark Side of Venezuela's OLPs*, 5 augustus 2016
(<https://www.insightcrime.org/news/analysis/black-ops-the-dark-side-of-venezuela-olp/>) geraadpleegd op 23-02-2018
- *Despite Rampant Crime, Venezuela's 'Peace Zones' Remain*, 28 januari 2015
(<https://www.insightcrime.org/news/brief/despite-security-failures-venezuela-peace-zones-remain/>) geraadpleegd op 29-12-2017
- *The Eight Criminal Armies Supporting Venezuela's Maduro Administration*, 22 januari 2018
(<https://www.insightcrime.org/news/analysis/venezuelas-eight-criminal-armies-supporting-maduro-administration/>) geraadpleegd op 24-04-2018
- *Opposition Protests Will Be Met With Colectivos: Venezuelan VP*, 28 oktober 2016
(<https://www.insightcrime.org/news/analysis/opposition-and-protestors-will-be-met-with-colectivos-venezuelan-vp/>) geraadpleegd op 03-04-2018
- *Protestas de la oposición serán respondidas con colectivos: vicepresidente de Venezuela*, 1 november 2016
(<https://es.insightcrime.org/noticias/analisis/protestas-oposicion-seran-respondidas-colectivos-vicepresidente-venezuela/>) geraadpleegd op 04-04-2018
- *Venezuela National Assembly Targets Pro-Govt 'Colectivos'*, 26 april 2017
(<https://www.insightcrime.org/news/analysis/venezuela-national-assembly-targets-government-supported-colectivos/>) geraadpleegd op 25-04-2018
- *Venezuela's Leftist Collectives: Criminals or Revolutionaries?*, 24 november 2014
(<https://www.insightcrime.org/news/analysis/venezuela-leftist-collectives-criminals-or-revolutionaries/>) geraadpleegd op 22-02-2018
- *Video Shows Notorious 'Colectivo' Leader Greeted by Venezuela Officials*, 28 februari 2018
(<https://www.insightcrime.org/news/brief/suspected-murderer-colectivo-leader-greeted-venezuela-officials/>) geraadpleegd op 25-04-2018

IRBC (Immigration and Refugee Board of Canada), *Venezuela: Pro-government groups (also known as colectivos), including the Tupamaros; information on their areas of operation, objectives, activities, and relationship with the government, including instances of collusion; whether these groups operate under a unified command and the nature of cooperation among the different cells throughout the country (2015–May 2017)*, VEN105785.E, 17 mei 2017 (<http://irb-cisr.gc.ca/Eng/ResRec/RirRdi/Pages/index.aspx?doc=457034&pls=1>) geraadpleegd op 03-04-2018

La Piedrita (@lapiedrita) / Twitter (<https://twitter.com/lapiedrita>) geraadpleegd op 16-02-2018

Martinoticias, *Venezuela y los colectivos de la muerte*, 7 april 2017 (<https://www.martinoticias.com/a/venezuela-y-los-colectivos-de-la-muerte/142580.html>) geraadpleegd op 15-01-2018

Norman, Kajsas, *A hero's curse: the perpetual liberation of Venezuela*, Hurst & Company, London: 2017

Noticiero Digital, *Miguel Medina: Los colectivos no estamos armados*, 6 april 2017 (<http://www.noticierodigital.com/forum/viewtopic.php?t=65176>) geraadpleegd op 03-05-2018

NTN24 (Nuestra Tele Noticias 24), *Ministro de Defenso de Venezuela condenó existencia de "colectivos armados"*, 1 maart 2018 (<http://archivo.ntn24.com/noticia/ministro-de-defensa-padrino-lopez-condeno-existencia-de-colectivos-armados-en-venezuela-166427>) geraadpleegd op 29 maart 2018

NYA, *Kidnappings on the rise in Venezuela*, 4 december 2017 (<https://www.nyarisk.com/2017/12/04/kidnappings-rise-venezuela/>) geraadpleegd op 11-01-2018

NYT (New York Times), *Armed Civilian Bands in Venezuela Prop Up Unpopular President*, 22 april 2017 (<https://www.nytimes.com/2017/04/22/world/americas/armed-civilian-bands-in-venezuela-prop-up-unpopular-president.html>) geraadpleegd op 11-01-2018

OHCHR (Office of the High Commissioner for Human Rights), *Human rights violations and abuses in the context of protests in the Bolivarian Republic of Venezuela from 1 April to 31 July 2017*, augustus 2017 (http://www.ohchr.org/Documents/Countries/VE/HCReportVenezuela_1April-31July2017_EN.pdf) geraadpleegd op 20-03-2018

OFPPA (Office Français de Protection des Réfugiés et Apatrides), *Venezuela: les groupes mafieux et paramilitaires*, 22 november 2016 (https://www.ofpra.gouv.fr/sites/default/files/atoms/files/1611_ven_groupes_mafieux_et_paramilitaires.pdf) geraadpleegd op 09-02-2018

Provea, *Gobierno tolera negocios de paramilitares para no perder a sus pistoleros*, 10 augustus 2017 (<https://www.derechos.org.ve/paramilitares-investigacion/gobierno-tolera-negocios-de-paramilitares-para-no-perder-a-sus-pistoleros>) geraadpleegd op 03-05-2018

Reportero 24:

- *23 de Enero: 14 "colectivos" se reparten la parroquia caraqueña*, 23 november 2014 (<http://www.reportero24.com/2014/11/23/23-de-enero-14-colectivos-se-reparten-la-parroquia-caraque/>) geraadpleegd op 16-03-2018
- *Colectivos: Los Tupamaros, el brazo armado del Chavismo*, 23 oktober 2014 (<http://www.reportero24.com/2014/02/13/colectivos-los-tupamaros-el-brazo-armado-del-chavismo/>) geraadpleegd op 08-02-2018

- *PSUV: colectivos, el otro ejército*, 23 oktober 2014 (<http://www.reportero24.com/2014/10/23/psuv-colectivos-el-otro-ejercito/>) geraadpleegd op 12-04-2018

Resumen Latino Americano, *Venezuela: Movimiento Tupamaro: unión de las fuerzas revolucionarias vencerán injerencia de EEUU*, 3 februari 2018

(<http://www.resumenlatinoamericano.org/2018/02/03/venezuela-movimiento-tupamaro-union-de-las-fuerzas-revolucionarias-venceran-injerencia-de-eeuu/>) geraadpleegd op 04-04-2018

Reuters, *Venezuela violence puts focus on militant 'colectivo' groups*, 13 februari 2014

(<https://www.reuters.com/article/us-venezuela-protests-colectivos/venezuela-violence-puts-focus-on-militant-colectivo-groups-idUSBREA1C1YW20140213>) geraadpleegd op 21-02-2018

RunRun:

- *Colectivos comandan las OLP y ejecutan a presuntos delincuentes para tomar el control de los territorios*, 17 juli 2016 (<http://runrun.es/nacional/venezuela-2/270745/colectivos-comandan-las-olp-y-ejecutan-a-presuntos-delincuentes-para-tomar-el-control-de-los-territorios.html>) geraadpleegd op 02-05-2018
- *La fuerza de los colectivos está en la ausencia del Estado*, 22 juni 2017 (<http://runrun.es/rr-es-plus/314547/la-fuerza-de-los-colectivos-esta-en-la-ausencia-del-estado.html>) geraadpleegd op 23-03-2018
- *¿Qué son los Colectivos?*, 9 oktober 2014 (<http://runrun.es/nacional/venezuela-2/160575/que-son-los-colectivos.html>) geraadpleegd op 12-04-2018

Stratfor, *Venezuela's pro-government activists play a role in protest violence*, 19 februari 2014

(<https://worldview.stratfor.com/article/venezuelas-pro-government-activists-play-role-protest-violence>) geraadpleegd op 12-04-2018

Telegraph, *Deposed Venezuelan prosecutor Luisa Ortega flees country in dramatic speedboat journey*,

19 augustus 2017 (<https://www.telegraph.co.uk/news/2017/08/19/deposed-venezuelan-prosecutor-luisa-ortega-flees-country-dramatic/>) geraadpleegd op 21-03-2018

Telesur, *Colectivos venezolanos: representantes del Poder Comunal y Popular*, 13 februari 2014

(<https://www.telesurtv.net/news/Colectivos-venezolanos-representantes-del-Poder-Comunal-y-Popular-20140213-0035.html>) geraadpleegd op 07-02-2018

Vertice, *"Colectivos": las fuerzas de choque de Maduro*, 9 mei 2017

(<https://www.verticenews.com/colectivos-las-fuerzas-choque-maduro/>) geraadpleegd op 03-05-2018

World Affairs, *Venezuela's Criminal Gangs: Warriors of Cultural Revolution*, juli/augustus 2014

(<http://www.worldaffairsjournal.org/article/venezuela%E2%80%99s-criminal-gangs-warriors-cultural-revolution>) geraadpleegd op 12-04-2018